

Vilniaus miesto planas
Iš Georgo Brauno atlaso Civitates orbis terrarum
Raižė Fransas Hogenbergas. XVI a.

Vilniaus įkūrimo legenda pasakoja, kad Lietuvos didysis kunigaikštis Gediminas pastatęs pilį toje vietoje, kur jam nakvojant po medžioklės prisapnavęs staugiantis geležinis vilkas. Vyriausiasis žynys jam išaiškines, jog staugiantis vilkas reiškia miestą, kurio garsas pasklisias po visą pasaulį. Vilniaus vardas pirmą kartą paminėtas 1323 m. kunigaikščio Gedimino laiškuose popiežiui ir Vakarų Europos miestams. Tuo metu Vilnius jau buvo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės administracinis centras, kuriame stovėjo pagrindinė valdovo pilis, kūrėsi vienuolijos, buvo statomos bažnyčios. 1387 m. Lietuva priėmė krikštą. Po krikšto Vilnius tampa vyskupijos centru – 1388 m. Vilniaus vyskupu išventinamas pranciškonas Andrius, pastatoma mūrinė katedra.

1387 m. Lietuvos didysis kunigaikštis Jogaila suteikė Vilniaus miestui Magdeburgo teisę. Vilnius buvo pirmasis miestas Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, gavęs miesto savivaldą pripažįstančią privilegiją. Tai buvo juridinis pagrindas formuotis miestiečių luomui ir miesto valdžios institucijoms, atsirasti vakarietiško pavyzdžio amatininkų cechams. Vilniuje kartą per metus rinkdavosi Vyriausiojo Tribunolo sesijos, į miestą atvykdavo valdovas su savo dvaru. Miestiečiams tekdavo kasmet vykdyti svečių apgyvendinimo prievolę.

XVI a. Vilniaus miesto gyvenime įvyko daug pokyčių. Amžiaus pradžioje Vilnius įgavo dar vieną viduramžių miestui būdingą bruožą – didžiojo kunigaikščio įpareigoti miestiečiai apjuosė centrinę miesto dalį, apimančią apie 100 ha, 2,4 km ilgio mūro siena su dešimčia vartų. XVI a. Vilniuje buvo įkurta pirmoji spaustuvė Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje. Apie 1522 m. Pranciškaus Skorinos spaustuvėje rusėnų kalba buvo išspausdinta pirmoji knyga – Mažoji kelionių knygelė. 1579 m. Vilniaus jėzuitų kolegija perorganizuota į akademiją – Vilniuje atsirado pirmasis universitetas Rytų Europoje. To laikotarpio Vilnius garsėjo kaip religinės tolerancijos miestas. Greta nuo XIV a. gyvenančių katalikų ir stačiatikių XVI a. antroje pusėje radosi naujos krikščionių bendruomenės: evangelikų liuteronų, evangelikų reformatų, unitų. Mieste nuo seno telkėsi mažesnės žydų, karaimų, totorių bendruomenės, kilo jų kulto pastatai. Multikonfesinė miestiečių sudėtis atsispindėjo ir valdžios institucijų sandaroje: miesto tarybą sudarė 6 katalikų ir 6 stačiatikių burmistrai.

XVII a. pirmojoje pusėje Vilniuje pastatyta nemažai naujų bažnyčių ir vienuolynų, suklestėjo ir paplito baroko stilius. Išpopuliarėjo šv. Kazimiero kultas: 1604 m. funduota jo titulo bažnyčia, 1636 m. į naujai prie Katedros pastatyta Šv. Kazimiero koplyčia buvo perneštos šventojo relikvijos. Pamažu augantis miestas XVII a. viduryje turėjo apie 25 tūkstančius gyventojų.

1655–1660 m. Vilnius pirmą kartą savo istorijoje patyrė priešų

Paroda „Senasis Vilnius“

Diana STREIKUVIENĖ

2009 m. birželio 11 d. Lietuvos nacionaliniame muziejuje atidaryta paroda „Senasis Vilnius“. Parodoje pristatoma seniausia miesto ikonografinė medžiaga, ekspnuojamos Lietuvos didžiųjų kunigaikščių privilegijos, kuriomis pripažįstamos Vilniaus miesto savivaldos teisės, steigiami vilniečių amatininkų cechai, tvirtinami jų statutai, rodomi nematyti Lietuvos nacionalinio muziejaus eksponatai – paskutiniaisiais metais archeologų Vilniuje aptikti radiniai, naujam gyvenimui prikelti muziejaus Restauravimo centro specialistų.

Vilniaus magistrato kasos seifas
Lietuva, 1700 m.

EXHIBITION „THE OLD VILNIUS“
Diana STREIKUVIENĖ

The publication speaks about the exhibition “The Old Vilnius” opened on 11 June, 2009 in the National Museum of Lithuania. It introduces to the oldest in Vilnius iconographic material, shows privileges of Grand Dukes of Lithuania to recognize Vilnius self-governance rights, establish artisan shops, approve their seals. The original documents of the 16th-18th centuries marked with Vilnius city seals with the portrait of St. Christopher introduce to the structure of Vilnius self-governance. The most impressive exhibits telling the history of Vilnius is the chest of the magistrate treasury, swords which once belonged to Vilnius executioner, the pillory that once stood at the Town Hall, huge locks of the city gate, and articles that once belonged to the Brotherhood of Five Christ's sores which functioned in the Church of St Peter and Paul; ornaments, the flag of processions, and the huge kettle-drum. The exhibition also displays the never-demonstrated exhibits of the National Museum of Lithuania. These are findings presented by the archaeologists in recent years and bought to new life by the specialists of the Restoration Shop of the museum. These findings demonstrate the way of life of Vilnius residents: ceramic articles, clothing and shoe details, city water-supply pipes.

L. Valužienės nuotraukose parodos atidarymo akimirkos ir ekspozicijos fragmentai

okupaciją; Maskvos kariuomenė 17 dienų siautėjo plėšdama miestą ir žudydama gyventojus. Ne lengvesnis miestui buvo ir Šiaurės karo laikotarpis, kai 1702–1708 m. viena kitą vis keitė okupacinės švedų ir rusų kariuomenės. Karo negandas lydėjo gaisrai ir maras. 1708–1711 m. siautęs maras nusinešė trečdalis gyventojų gyvybes. Abiejų tautų respublikos žlugimas XVIII a. pabaigoje užbaigė Vilniaus istorijos etapą, kuriam ir skirta paroda.

Parodoje pristatoma seniausia miesto ikonografinė medžiaga: Vilniaus akademijos spaustuvėje XVII a. spausdintose knygose esančios miesto panoramos, Vilniaus miesto vaizdai, kuriuose dažniausiai pasikartoja miesto simboliai – Trys Kryžiai ir Aukštutinė pilis. Eksponuojamos Lietuvos didžiųjų kunigaikščių privilegijos, kuriomis pripažįstamos Vilniaus miesto savivaldos teisės, steigiami vilniečių amatininkų cechai, tvirtinami jų statutai. Originalūs XVI–XVIII a. dokumentai, antspauduoti Vilniaus miesto antspaudais su šv. Kristoforo atvaizdu, supažindina su miesto savivaldos struktūra. Įspūdingai miesto istoriją pasakoja iki mūsų dienų išlikusi magistrato išdo skrynja, Vilniaus budeliui priklausę kalavijai, prie miesto rotušės stovėjęs gėdos stulpas, milžiniškos miesto vartų spynos, Vilniaus Šv. Apaštalų Petro ir Povilo bažnyčioje veikusios Penkių Kristaus žaizdų brolijos daiktai: liturginiai indai, procesijų vėliava, didžiulis būgnas – litaurai. Rodomi nematyti Lietuvos nacionalinio muziejaus eksponatai – paskutiniaisiais metais archeologų Vilniuje aptikti radiniai, naujam gyvenimui prikelti muziejaus Restauravimo centro specialistų. Tai vilniečių buitį atspindintys daiktai: keramikos dirbiniai, aprangos ir apavo detalės, miesto vandentiekio vamzdžiai.

Parodos eksponatų dauguma iš Lietuvos nacionalinio muziejaus rinkinių. Greta rodomi Vilniaus universiteto, Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo, Lietuvos mokslų akademijos bibliotekose, Lietuvos valstybės istorijos archyve saugomi dokumentai, Trakų istorijos muziejaus eksponatai, Vilniaus arkikatedrai bazilikai ir Šv. Apaštalų Petro ir Povilo bažnyčia priklausantys liturginiai daiktai.

Lietuvos nacionalinis muziejus dėkoja visoms institucijoms, suteikiusioms galimybę pristatyti visuomenei Lietuvos sostinės istoriją liudijančius dokumentus.

